

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. COR-N-2019/0397

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai
sprk@sprk.gov.lv

Par konsultāciju dokumentu par
dabaszāzes pārvades sistēmas pakalpojuma
tarifu aprēķināšanas metodiku

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – Regulators) 2019. gada 30. maijā publicēja konsultāciju dokumentu par jaunu dabaszāzes pārvades sistēmas pakalpojuma tarifu aprēķināšanas metodiku (turpmāk – konsultāciju dokuments). AS "Conexus Baltic Grid" (turpmāk – Sabiedrība) ir iepazīņusies ar konsultāciju dokumentu un ierosina precizēt dabaszāzes pārvades sistēmas pakalpojuma tarifu aprēķināšanas metodiku (turpmāk – Metodika), norādot šādus apsvērumus:

1. Regulators konsultāciju dokumenta 7. lpp. rosina noteikt alternatīvu mehānismu attiecībā uz kapitāla izmaksām, paredzot piemērojamo tarifu pārskatīšanu, ja kapitāla izmaksas mainās tarifu perioda laikā. Sabiedrība neatbalsta šāda alternatīva risinājuma ieviešanu, jo tas ir pretrunā Padomes Regulas (EK) Nr. 715/2009 (2009. gada 13. jūlijs) par nosacījumiem attiecībā uz piekļuvi dabaszāzes pārvades tīkliem un par Regulas (EK) Nr. 1775/2005 atcelšanu (turpmāk – Regula 715/2009) 13. panta 1. punktā noteiktajam, ka tarifiem vai to aprēķināšanas metodēm ir jābūt pārredzamiem. Turklāt Metodikā piedāvātais alternatīvais mehānisms ir neparedzams un neļauj Sabiedrībai gūt pārliecību, ka tādējādi tiktu publicēta pieņemama un detalizēti izklāstīta informācija par tarifu veidošanu, metodiku un to struktūru, kā tas paredzēts Regulas 715/2009 18. panta 2. punktā. Vienlaikus Sabiedrības ieskatā Regulatora piedāvātais alternatīvais mehānisms potenciāli var radīt papildus neskaidrības tirgus dalībniekiem un nesamērīgu slogu sistēmas operatoram.

2. Nav pamatoti dalīt pārvades sistēmu nacionālajā un pārrobežu pārvades sistēmā, kā tas ir paredzēts Metodikas 2.5. un 2.6. apakšpunktā. Līdz ar vienotas Igaunijas-Latvijas ieejas-izejas sistēmas izveidi Sabiedrības pārvades sistēmā no 2020. gada 1. janvāra var būt tikai viens komerciāls ārējais ieejas-izejas punkts – Kiemenai starpsavienojuma punkts. Ņemot vērā starp pārvades sistēmas operatoriem saskaņoto pārvades sistēmas operatoru savstarpējās kompensācijas (turpmāk – ITC) mehānismu, vienotās tarifu zonas ietvaros vairs nav svarīgs 2018. gadā diskutētais infrastruktūras dalījums tādā veidā, kas nodrošina pārrobežu plūsmas un tikai iekšzemes apgādi. Vienotās tarifu zonas sistēmas operatoru ieskatā no zonas viedokļa nozīmīgu dabaszāzes apjomu piegāde Lietuvas tirgum, ievērojot 2019. gada 7. martā Lietuvas regulatīvās iestādes izsludinātajā publiskajā konsultācijā par tarifu metodiku un indikatīvajiem 2020.-2023. gada Lietuvas pārvades sistēmas operatora tarifiem ietverto scenāriju, ka Lietuvai ir sava ieejas-izejas sistēma ar būtisku atlaidi ieejai no Klaipēdas SDG termināla, ir ļoti maz ticama.

Sabiedrības ieskatā nepieciešams atteikties no turpmāka šāda dalījuma izmantošanas, kam drīzāk bija vēsturiska loma dabasgāzes tirgus atvēršanas brīdī 2017. gadā. Ņemot vērā to, ka pat piegādes Igaunijas lietotājiem no vienotās ieejas-izejas sistēmas viedokļa ir uzskatāmas par iekšzonas plūsmām, Metodikas tekstā nepamatoti nav atspoguļoti vienotās zonas tarifu noteikšanas principi, piemēram, ieejas ITC ieņēmumi kā caur izejas punktiem atgūstamo atļauto ieņēmumu mazinātājs, ko Regulators sadarbībā ar Igaunijas regulatīvo iestādi koordinēti saskaņoja 2018. gada decembrī.

Ņemot vērā minēto, Metodikai ir primāri jāparedz nosacījumi, kuru ietvaros sistēmas operatora atļautie ieņēmumi tiek gūti tikai no ieejas ITC un virtuālā izejas punkta Latvijas lietotāju apgādei.

Atļauto ieņēmumu dalīšana "nacionālajos" un "starptautiskajos" rada problēmu, kas saistīta ar atļauto ieņēmumu savlaicīgu gūšanu. Proti, "nacionālie" ieņēmumi, visticamāk, tiks gūti atbilstoši prognozei, taču vienīgā pamatoti prognozējamā "starptautisko" ieņēmumu daļa ir paredzama no vienotā ieejas tarifa. Komerciālas izejas plūsmas (Kiemēnai starpsavienojuma punktā) ir neprognozējamas un tādas var nebūt arī vispār atbilstoša izejas punkta neesamības dēļ.

Sabiedrība ierosina izejas tarifu Kiemēnai starpsavienojuma punktā noteikt vienādu ar ieejas tarifu. Šobrīd paredzamais apjoms šajā punktā ir 0. Tomēr, ja plūsmas faktiski būs notikušas, gūtie ieņēmumi samazinās nākamā (tarifu) perioda no izejas punkta vai punktiem atgūstamos atļautos ieņēmumus. Šāds risinājums veicinātu tarifa paredzamību un stabilitāti.

3. Inčukalna pazemes gāzes krātuves (turpmāk – Inčukalna PGK) ieejas-izejas punkta jaudu netiek plānots komercializēt, līdz ar to tā nav izmantojama tarifu aprēķinos un uz to vairs netiek attiecinātas jebkādas specifiskas izmaksas. Sabiedrība vienlaikus lūdz ņemt vērā iespējamību, ka no 2020. gada 1. janvāra operatora valdījumā var būt tikai viens komerciāls izejas punkts – virtuālais izejas punkts Latvijas lietotāju apgādei, kā rezultātā P_{ie} būs vienāda ar nulli. Ņemot vērā minēto, piemērojamās formulas būtu pamatoti vienkāršot, saglabājot tikai tās formulas, kas attiecināmas uz komerciāli izmantojamiem ieejas-izejas punktiem.

4. No piedāvātās Metodikas 3. un 4. nodaļas izriet, ka sistēmas operators aprēķina un patstāvīgi nosaka atļautos ieņēmumus. Tomēr ne Enerģētikas likumā, ne Komisijas Regulā (ES) 2017/460 (2017. gada 16. marts), ar ko izveido tīkla kodeksu par harmonizētām gāzes pārvades tarifu struktūrām (turpmāk – TAR NC) nav nostiprināts princips, ka atļautos ieņēmumus noteikt pienākums būtu sistēmas operatoram. Tieši pretēji, sistēmas operators ir atbildīgs par tādu uz izmaksām balstītu tarifu aprēķinu, lai veiktais aprēķins atbilstu sistēmas operatora plānotajiem nepieciešamajiem ieņēmumiem no jaudas rezervēšanas pakalpojuma, atļauto ieņēmumu noteikšanu Regulatoram balstot uz sistēmas operatora veiktajiem aprēķiniem.

Sabiedrība rosina papildināt Metodiku ar detalizēti izklāstītu nodaļu par atļauto ieņēmumu noteikšanas principiem. Saskaņā ar TAR NC 3. panta 5. punktu regulatīvais periods ir laika periods, **kuram nosaka vispārējos noteikumus par atļautajiem ieņēmumiem** vai mērķieņēmumiem atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2009/73/EK (2009. gada 13. jūlijs) par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/55/EK atcelšanu (turpmāk – Direktīva) 41. panta 6. punkta "a" apakšpunktam. Savukārt atļautie ieņēmumi atbilstoši TAR NC 3. panta 11. punktam tiek definēti kā summa, ko veido pārvades pakalpojumu ieņēmumi un nepārvades pakalpojumu ieņēmumi par pakalpojumiem, ko pārvades sistēmas operators sniedzis konkrētā laika periodā attiecīgā regulatīvā perioda ietvaros, un **tos nosaka saskaņā ar Direktīvas 41. panta 6. punkta "a" apakšpunktu.**

Atļauto ieņēmumu institūts ir definējams kā sistēmas operatora plānotā nepieciešamā maksimālā ieņēmumu summa par pakalpojumu, kuru noteicis Regulators sistēmas operatora faktisko izmaksu segšanai periodā, kuram nosakāmi sabiedriskā pakalpojuma tarifi. Tātad Regulatoram TAR NC ieviešanas procesā pamatoti būtu apstiprināt sistēmas operatora atļautos ieņēmumus un sekojoši saskaņā ar tiem sistēmas operatoram ir pamats aprēķināt un Regulatoram apstiprināt tarifus. Tas nozīmē, ka, ieviešot TAR NC, atļauto ieņēmumu noteikšanas metodiku, kuru izmanto, lai aprēķinātu vai paredzētu noteikumus attiecībā uz pieslēgumu un piekļuvi valsts tīkliem, tostarp pārvades tarifiem saskaņā ar Direktīvas 41. panta 6. punkta "a" apakšpunktu un Regulas 715/2009 13. panta 1. punktu, ir pienākums apstiprināt Regulatoram.

Sabiedrība papildus ierosina paredzēt atļauto ieņēmumu noteikšanu savlaicīgi, Regulatoram to veicot pirms tarifu publiskās apspriešanas saskaņā ar TAR NC 26. pantu, tādējādi veicinot tarifu savlaicīgu apstiprināšanu un publiskās konsultācijas ietvaros apspriesto tarifu nemainīgumu, kas potenciāli var atšķirties no Regulatora noteiktiem tarifiem pēc sistēmas operatora aprēķināto atļauto ieņēmumu iesniegšanas un Regulatora izvērtējuma.

5. Metodikas 10. punktā paredzētais izmaksu efektivitātes koeficients būtu attiecināms tikai uz tām sistēmas operatora darbībām, kuras operators var ietekmēt ar sistēmas operatora pārziņā esošām efektivitātes aktivitātēm, piemēram, personāla un sociālās (I_{pers}), remontu (I_{rem}) un pārējās saimnieciskās darbības (I_{saim}) izmaksas.

Izmaksu efektivitātes koeficients nebūtu jāattiecina uz ITC ieņēmumiem, kapitāla izmaksām, dabasgāzes nodrošināšanas izmaksām, nodokļiem, kuru apmērs nav sistēmas operatora kontrolē. Nosakot izmaksu efektivitātes koeficientu, būtu jāņem vērā konkrēti, iepriekš noteikti, publiski pieejami, uz nākotni vērsti (piemēram, atalgojuma izmaiņu prognoze nākamajiem trīs gadiem) rādītāji (piemēram, inflācijas rādītājs, atalgojuma izmaiņas), no ārējiem avotiem, par kuru piemērošanu faktiskajai situācijai pirms lēmuma pieņemšanas būtu savstarpēji jāapspriežas ar sistēmas operatoru, vienlaikus sistēmas operatoram darot zināmu izmaksu efektivitātes koeficienta aprēķināšanai nepieciešamās informācijas iegūšanas avotu, lai būtu iespējams pārliecināties par minēto rādītāju objektivitāti.

Nepieciešams noteikt arī metodiku, kādā veidā koeficients tiek aprēķināts no vairākiem rādītājiem. Atbilstoši tam, ka Regulas 715/2009 13. panta 1. punkts paredz tādu tarifu noteikšanas principu ievērošanu, ka tarifiem ir jābūt pārredzamiem, tiem ir jāņem vērā vajadzība pēc sistēmas viengabalainības un tās uzlabošanas, kā arī tiem ir jāatspoguļo faktiskās izmaksas, ciktāl tās atbilst efektīva un strukturāli salīdzināma sistēmas operatora izmaksām un ir pārredzamas, Sabiedrība rosina noteikt koeficienta maksimālo pieļaujamo vērtību, lai tiktu ievēroti normatīvajos aktos nostiprinātie tarifu noteikšanas procesa pamatprincipi.

Izmaksu efektivitātes koeficienta piemērošana ir uzskatāma par regulējuma, kurš vērstas uz stimuliem (*incentive regulation*) piemērošanu, pretēji klasiskajai pieejai, kas tiek balstīta uz izmaksām un akceptējamu peļņas daļu (*cost-plus regulation*). Uz stimuliem vērstā pieeja tarifu noteikšanā neaprobežojas tikai un vienīgi ar tāda efektivitātes koeficienta piemērošanu, kura mērķis ir sistēmas operatora izmaksu samazināšana, bet gan minētajai pieejai būtu jāparedz atbilstošus stimulus sistēmas operatoram, ja efektivitātes novērtēšanas rezultātā tiek gūts apliecinājums tam, ka sistēmas operatora darbība ir efektīva. Šādu pieeju ierosina, cita starpā, arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) savā pētījumā¹.

---

¹ OECD "The Governance of Regulators. Driving Performance at Latvia's Public Utilities Commission" (2016)

6. Sabiedrība ierosina svītrot Metodikas 22. punktu, jo regulējamo aktīvu bāzes (RAB) sastāvs tiek noteikts Metodikas 20. punktā. Metodika jau paredz, ka pēc būtības tiek segtas tikai tās izmaksas, kuras ir ekonomiski un tehnoloģiski pamatotas un kuras nepieciešamas uzglabāšanas pakalpojuma efektīvai sniegšanai. Turklāt Regulatoram jau likumā ir nostiprinātas tiesības pieprasīt un netraucēti saņemt informāciju no sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja, tajā skaitā informāciju par pamatlīdzekļu tehniskā stāvokļa un kalpošanas ilguma izvērtējumu.

7. Sabiedrība ierosina svītrot Metodikas 25. punktu, jo Metodikas 23. punkts neparedz kapitāla atdeves likmes nominālā vai reālā izteiksmē, kā arī šādas likmes nav paredzētas spēkā esošajā Regulatora 2018. gada 13. augusta padomes lēmumā Nr. 1/23 "Kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodika".

8. Metodikas 37. punkts paredz izmaksu, kas saistītas ar dabasgāzes apgādes nodrošināšanas izmaksām, atgūšanu divos gāzes gados no minēto izmaksu saistību segšanas rašanās brīža. Atbilstoši tam, ka dabasgāzes apgādes nodrošināšanas izmaksas kļūst zināmas līdz ar izsoles līguma noslēgšanas brīdi un, ievērojot TAR NC 17. panta 1. punkta "b" apakšpunktā nostiprināto principu, ka pārvades pakalpojumu ieņēmumi atgūstami savlaicīgi, pamatoti būtu paredzēt izmaksu atgūšanu vienā gāzes gadā tieši pēc konkrēto līgumu noslēgšanas. Sabiedrība ierosina precizēt un izteikt Metodikas 37. punktu šādā redakcijā:

"37. Dabasgāzes apgādes nodrošināšanas izmaksas, kas saistītas ar Ministru kabineta noteikumos noteikto sistēmas operatora pienākumu nodrošināt enerģētiskās krīzes laikā nepieciešamo dabasgāzes izņemšanas jaudu no Inčukalna pazemes gāzes krātuves, tarifu projektā iekļauj atbilstoši faktiskajai, pamatotai vērtībai, paredzot to atgūšanu vienā gāzes gadā pēc dabasgāzes apgādes nodrošināšanas izmaksu segšanas saistību rašanās brīža."

9. Ņemot vērā, ka tarifu periodu pakāpeniski ir plānots salāgot ar Komisijas Regulā (ES) 2017/459 (2017. gada 16. marts) ar ko izveido gāzes pārvades sistēmu jaudas piešķiršanas mehānismu tīkla kodeksu un atceļ Regulu (ES) Nr. 984/2013 noteikto, ka gāzes gads ir laika periods no oktobra līdz nākamā gada oktobrim, Sabiedrība ierosina Metodikas 38. punktu izteikt šādā redakcijā:

"38. Sistēmas operators izveido regulatīvo rēķinu, kurā pēc gāzes gada beigām ieskaita faktiskos gūtos ieņēmumus gāzes gadā, kuri ir lielāki vai mazāki par plānotajiem ieņēmumiem gāzes gadā."

10. Sabiedrība ierosina precizēt Metodikas 39. punktu un izteikt to šādā redakcijā:

"39. Sistēmas operators divu mēnešu laikā pēc gāzes gada beigām iesniedz regulatoram informāciju par regulatīvā rēķina atlikumu un tā pamatojumu."

11. Sabiedrība ierosina svītrot Metodikas 44. punktu, jo paredzētais ieejas-izejas punkts uz dabasgāzes krātuvi Inčukalna PGK gadījumā nav komerciāls punkts, tādējādi uz to nav arī attiecināmu pārdalāmu komerciālo plūsmu K_{reg} aprēķināšanai vai izmaksu atlaides D_k noteikšanai.

12. Sabiedrība ierosina precizēt Metodikas 73.3. apakšpunktā paredzētās sistēmas operatora iesniedzamās tabulas piemērošanas principus gāzes gadiem, kuru sākums attiecīgi ir 2020. gada 1. oktobris un 2021. gada 1. oktobris.

Cieņā

Valdes loceklis,

komercpilnvarnieks

Mārtiņš Gode

* Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu

M. Šeine 67087988